γραμμένοις ἐὰν ἀκινήτοις βέλτιον. ὥσπερ γὰρ καὶ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἀδύνατον ἀκριβῶς πάντα γραφῆναι· καθάπερ γὰρ ἀναγκαῖον γεγράφθαι, ἀφ' ἃ πράξεις περὶ τὴν καθ' ἕκαστον εἰσιν. ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερὸν ὅτι κινητέοι καὶ τινὲς, καὶ ποτὲ τῶν νόμων εἰσίν. ἄλλον δ' τρόπον διασκοποῦσιν, δυλαβείας μὴ δόξειν εἶναι πολλῆς. ὅταν γὰρ ᾖ, τὸ μὲν βέλτιον μικρὸν, τὸ δ' ἐθίζειν δυκερὸς λύειν τοῖς νόμοις φαῦλον, φανερὸν ὡς ἑαυτὸν ἐνίας ἁμαρτίας καὶ τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν ἀρχόντων. οὐ μὴν τοσοῦτον ὠφελήσειεν κινήσας, ὅσον βλαβήσειεν τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθιζόμενος. ψεῦδος δ' καὶ τὸ παράδειγμα τὸ περὶ τὴν τεχνῶν. ἐ γὰρ ὅμοιον [τὸ] κινεῖν τέχνην καὶ νόμον. ὁ γὰρ νόμος ἰσχὺν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι, πλὴν παρὰ τὸ ἔθος· τοῦτο δ' οὐ γίνεται εἰ μὴ διὰ χρόνου πλήθος. ὥστε τὸ ῥᾴδιον μεταβάλλειν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων νόμων εἰς ἑτέρους νόμους καινοὺς, ἀσθενῆ ποιεῖν δοκεῖ τὴν τοῦ νόμου δυνάμιν. ἔτι δ', εἰ καὶ κινητέοι, πότερον καὶ πάντες, καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, ἢ οὐ, καὶ πότερον τῷ τυχόντι, ἢ τίσι; ταῦτα γὰρ ἔχει μεγάλην διαφοράν. διὸ νῦν μὲν ἀφῶμεν ταῦτα· τὸν σκέψιν δὴ γὰρ ὅτι καιρόν.

A meliores sunt, si sunt immutabiles. vt enim in aliis artibus, sic etiam circa ciuilem constitutionem impossibile est singula ad minimum vsque scriptis comprehendere. necesse est enim, vt generaliter scribantur: actiones autem circa singularia fiunt. Ex his ergo videtur, & quasdam leges, & quandoque esse mutandas. Alio autem modo considerantibus, cauendum videtur esse maximè. cùm enim B vtilitatis quidem accessio parua sit, assuescere verò faciliter leges mutare improbandum, constat errata quædam esse toleranda, & legumlatorum & magistratuum. non enim tantum proderit qui corrigere perget, quantum nocebit assuefactio superioribus non parendi. Mendax & de artibus exemplum. neque enim simile est mutare artem atque legem. nam lex nullam vim habet vt ipsi pareatur, nisi C ex more: mos autem non fit nisi temporis longitudine. quare faciliter mutare leges ex præsentibus in alias nouas, infirmam facere est vim legis. Præterea si mutandæ sunt leges. vtrum omnes & in omni republica, an non? & vtrum à quocunque, aut quibusdam? in his enim magna est differētia. Quapropter nunc quidē omittamus consideratione hanc, nam aD liorum est temporum.

Κεφάλαιον θ.

Περὶ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτείας, Κρητικῆς, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, δύο εἰσὶν αἱ σκέψεις· μία μὲν, εἰ τὰ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς, πρὸς τὴν ἀρίστην νενομοθέτηται τάξιν· ἑτέρα δ', εἴ τι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν τόπον, ὑπενάντιος τῆς προκειμένης αὐτοῖς πολιτείας. ὅτι μὲν οὖν δεῖ τὴν μελλούσῃ καλῶς πολιτεύεσθαι τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν σχολὴν, ὁμολογούμενόν ἐστι· τίνα δὲ τόπον ὑπάρχειν, οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν. ἥ τε γὰρ Θεσσαλῶν πενεστεία πολλάκις ἐπέθετο τοῖς Θεσσαλοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν οἱ Εἵλωτες· ὥσπερ γὰρ ἐφεδρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διατελοῦσι. περὶ δὲ τοῖς Κρῆτας οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. αἴτιον δ' ἴσως, τὸ τὰς γειτνιώσας πόλεις καίπερ πολεμούσας δμήλας, μεθ' ἡμέρας ἔχει· σύμμαχον τοῖς ἀριστεύουσι, διὰ τὸ μὴ συμφέρειν καὶ αὐτοῖς κεκτημένοις περιοίκους τοῖς δ' Λακώσι νεοχμιάζοντες ἐχθροὶ πάντες ἦσαν, Ἀργεῖοι, καὶ Μεσσήνιοι, καὶ Ἀρκάδες· ἐπεὶ καὶ τοῖς Θεσσαλοῖς κατ' ἀρχὰς ἀφίστατο.

DE Lacedæmoniorum autem republica & Cretensium, fermè autem & de aliorum Rebuspublicis duo sunt consideranda. vnum, si quid rectè vel non rectè ad optimam constitutionem in illis sit ordinatum: alterum, si quid ad suppositionem & modum aduersantis ab illis reipublicæ. Quòd igitur necessarium est in bene constituenda republica necessariorum E adesse facultatem, omnes fatentur: sed quemadmodum id futurum sit, non facile est comprehendere. nam & Penestiæ Thessalorum multoties in ipsos Thessalos insurrexerunt: & Ilotes Lacedæmoniorum: nam in casibus eorum aduersis nunquam insidiari destiterunt. Verùm apud Cretenses nihil adhuc tale accidit. causa forsitan est, quia vicinæ ciuitates, quamuis F inuicem bellum gerant, tamen earum nulla rebelles recipit. quoniã id nõ conducit, quando & ipsa periæcos habent. At Lacedæmoniorum finitimi omnes inimici erant, Argiui, Messenij, & Arcades. nam & à Thessalis ab initio rebellarunt.